

Поклоњене зграде
у Кнез Михаиловој
улици у Београду

Задужбина за здравље и просвећење народа

У кафане није залазио, нити је знао за доколицу. У његовом дому се живело без претераног луксуза. Био је велики радник скромних животних прохтева. Његово животно гесло било је: „Ради и штеди, штеди и ради.“

„Стисао је трудољубиво свој иметак, да би га после смрти ставио у службу опште користи“, рекао је о Николи Спасићу патријарх Варнава 15. септембра 1935. на церемонији освећења Градске болнице на Звездари. Модерна престоничка кућа јавног здравља, која постоји и данас, подигнута је по тестаменталној жељи овог велетрговца и добротвора. Никола Спасић је сву имовину завештао свом народу, а вредност задужбине у новцу и некретностима била је готово једнака – Нобеловој.

Човек који је стекао све то богатство рођен је на данашњи дан 2. новембра 1838. у Београду. Као мајстор опанчар, 1865. отвара први дућан у Васиној улици. Његова обућа била је на гласу због квалитета и приступачних цена, па релативно брзо стиче иметак којим даље развија посао. Почине да тргује на велико прерађеном кожом и платном, а зарађено улаже у куповину плацева и подизање зграда у пословном срцу престонице, у Кнез Михаиловој улици.

Био је изузетно штељив, али не и шкрт. Широкогрудно је помагао сиромашне и добре ђаке, а кредитирао је и мање предузетнике. Било је оних који дуг нису враћали, али се ни са ким од

њих није судио. Говорио је да је за губитак сам крив, јер није добро проценио морал или пословне могућности тражиоца зајма.

Када је 1912. букнуо Први балкански рат, иако у позној животной доби и нарушеног здравља, ставља се у службу отаџбине. У Београду организује војну болницу, купује опрему и лекове, о свом трошку доводи лекаре из Немачке. Његова трећа супруга, Анастасија, била је главна болничарка, а храна се спремала у кући Спасића. Сваког опорављеног војника Никола је лично испратио, уз новчани дар. На крају рата, сав намештај и медицински материјал поклања Српском црвеном крсту.

У фебруару те 2012, Никола Спасић, који из три брака није имао деце, своје богатство тестаментом завештава српском народу „у добротворне и привредне сврхе“. У августу 1915. формира фонд „Свети Ђорђе“ за помоћ српским ратним војним инвалидима. За финансирање те задужбине, поклања имање и зграде на углу Кнез Михаилове и Улице Вука Караџића. Неколико месеци касније, пред окупаторском офанзивом, креће у избеглиштво, у Грчку. Преми-

фото Викимедија

**Велетрговац
Никола Спасић је
у добротворне и
привредне сврхе
српском народу
завештао целокупно
имање, чија је
вредност била
готово једнака
Нобеловом легату**

нуо је на Крфу 28. новембра 1916. Његови посмртни остаци су у априлу 1923. пренети у Београд и сахрањени на Топчидерском гробљу, у Храму Светог великомученика Трифуна, који је подигао 1903.

Управни одбор Задужбине Николе Спасића формиран је 30. априла 1920, а за председника је изабран Тихомиљ Марковић, гувернер Народне банке. Тестаментална жеља да се подигне болница „која ће бити предата општини београдској“ испуњена је у децембру 1935. У опоруци је наведено да се „подигну још две болнице, где је најпотребније, као и један дом за изнемогле и сироте грађане“. Болнице су изграђене у Кума-

нову (1935) и Крупњу (1938), а дом у Књажевцу примио је прве штићенике у јулу 1935.

У славу имена великог добротвора, Управни одбор задужбине 1937. на Београдском сајму (Старо сајмиште) подиже Спасићев павиљон, који је очуван до данас. У том репрезентативном здању, 11. септембра исте године одржана је изложба југословенског туризма.

Тиме је заокружена међуратна епоха задужбине. Осим градитељских, био је и низ других акција просветног и привредног просвећивања. Осим организовања „покретних домаћичких школа“, намењених сеоским девојкама широм Србије, држани су и курсеви за пчеларе, производјаче сира и кајака, воћаре и виноградаре... Најбољи од њих су и новчано награђивани.

Задужбина Николе Спасића живи и данас и једина је наша задужбина која није прекидала рад, иако јој је 1959. имовина национализована, чиме су сасечени извори прихода од рентијерства. После деценија правне борбе, истински помак је направљен тек 2013. кроз поступак реституције. Тада су задужбини враћена 64 стана и 18 локала у центру Београда. Из тако увећаних прихода, задужбина реализује бројне хуманитарне акције и набавља опрему за медицинске установе широм Србије, а сваке године додељује награде најбољим студентима Пољопривредног и Медицинског факултета Универзитета у Београду.

Дарко Пејовић